

ДО ЮВІЛЕЮ ГАЛИЦЬКОЇ МЕДИЦИНИ

(Повідомлення 1)

*Стаття присвячена розвитку Галицької медицини.**Статья посвящена развитию Галицкой медицины.**The article is devoted to development of Galytska medicine.*

«Львівський лікарський тижневик» (20 травня 1907р.) присвятив цілий номер газети десятилітньому ювілею Львівської лікарської клініки, яка була відкрита в 1897 році, а разом з цією подією бере свій початок становлення наукової медицини на східних теренах Галичини з осередком у Львові.

В травні 1897 р. «Клініку лікарську» очолив професор Ягелонського університету (м. Краків) доктор Антон Глюзінські (Antoni Gluzinski). На урочистому відкритті Клініки він виголосив першу промову, перший клінічний виклад перед представниками краю, лікарями та слухачами медицини. З цього часу почалася справжня медична наукова діяльність в клініці внутрішніх хвороб. Відразу були окреслені три найважливіші завдання, що по суті, на подальші роки стали девізом роботи Клініки: навчання - наукові дослідження - лікування. Отже постала вибудована система наукової медицини - від сучасних досягнень діагностики та лікування, навчання медичних працівників - до практичного застосування цих знань.

Не все відразу відбувалося в Клініці якнайкраще, особливо в перші роки її існування. Так, вже при відкритті Клініки виявилось багато відчутних недоробок, тому що будівля мала чималі вади та зводилася без відповідного технічного нагляду. Завдяки старанням директора А.Глюзінського, вдалося перебороти ці труднощі. Спочатку дотація від держави становила 400 корон щорічно, чого явно не вистачало для нормального функціонування закладу. І тільки надзвичайна дотація в 1897р. - 14000 корон, в 1898р. - 2000 корон та в 1904р.- 300 корон, дозволила розширити кімнати для хворих, відкрити водолічницю, вівісекційну, закупити необхідні прилади для діагностики і лікування. Необхідні державні кошти дали можливість в короткий час стати Клініці самодостатнім, сучасним закладом, здатним виконувати не тільки діагностичну та лікувальну роботу, але й самостійно проводити складні наукові дослідження. І вже в 1907 році були опубліковані здобутки Львівської наукової медичної науки. В збірнику наукових праць зібрані цікаві роботи. Так, про дію радію на бактерії сповістив знаменитий професор Ягеллонського університету W.Jaworski (1907). Між іншим, професор W. Jaworski, ще до відомих Маршала та Уорена (відкривачів невідомої інфекції гелікобактеріозу, а точніше - проявів цієї інфекції), відкрив існування гелікобактерної інфекції (тоді він назвав ці мікроорганізми *vibrio rugula*, а на сьогодні доведено, що цей збудник викликає виразкову хворобу, гастрит та рак шлунка). В 1983р. Маршалл та Уоррен підтвердили, що саме цей збудник є причиною гастриту. На 10-«їзді лікарів у Львові (1907р.), за десять років роботи клініки, репрезентували свої роботи знамениті професори зі Львова, Києва, Москви, Кракова, Варшави, Парижу. І це було значним внеском в європейську науку. Клініка зарепрезентувала себе як визначний центр медичних технологій внутрішньої медицини з традиціями школи Ягелонського університету.

Першими асистентами Клініки були Р.Ренцкі, Е. Родзіковський, Ю. Маришлер, З. Томашевський, В. Зембіцкі, Я. Грек. Лікарі отримували добру підготовку: кожного дня зранку студенти слухали лекції професора, а в післяобідній час асистентами проводились практичні заняття біля ліжка хворого. Після закінчення у 1909р. медичного факультету Львівського університету в Клініці професора А. Глюзінського працював видатний український терапевт - Мар'ян Панчишин. У 1921-1925р.р. Мар'ян Панчишин був одним з організаторів Українського університету, деканом, а пізніше - ректором. Саме тоді в медичній науці і практиці Львова зазвучала українська мова.

З плином часу можливості закладу зростали і це вимагало розширення Клініки. В 1923 - 1925р.р. надбудували 11 та 111-й поверхи. Після розбудови Клініка збільшилася до 114 ліжок (при відкритті в 1897р. мала 52 ліжка); 26 ліжок були призначені для відділення хворих на туберкульоз. На той час професор А. Глюзінські переїхав до Варшави, а Клініку очолив професор Р. Ренцкі. Коштом нового директора Клініки на 111 -му поверсі були збудовані та облаштовані дві заасфальтовані веранди для хворих на туберкульоз. Взагалі профілактиці та лікуванню туберкульозу професором та лікарями Клініки надавалося дуже багато уваги, що видно з того, як оснащувалися відділення лікарні, а також і те, що величезна кількість клінічних наукових праць була присвячена саме

питанням туберкульозу. Після розширення Клініки було закуплено сучасне обладнання: два рентгенівські апарати для лікування, один рентгенівський апарат для діагностики, створено й оснащено електрокардіографічний кабінет (це при тому, що вперше в клінічній діагностиці винахідник електрокардіографії В. Ейнтховен використав цей метод в 1906р., а в 1924р. - отримав за нього Нобелівську премію); закуплено апарат для біохімічних досліджень. Хімічна лабораторія отримала прецезійні аналітичні ваги, електричні центрифуги, а також такі сучасні прилади, як рефрактометр, колориметри. Закуплено нові апарати для електротерапії та геліотерапії. Почали виконувати підводні промивання кишківника. Протитуберкульозний відділ отримав кілька апаратів для накладення штучного пневмотораксу (цим методом на той час досить успішно лікували туберкульоз легенів), інструментарій для торакокаустики і торакоскопії (діагностичне обстеження порожнини плеври через ендоскоп, як метод візуалізації патології легенів), комплекс апаратів для стерилізації кухонного начиння.

Амбулаторія клініки розміщувалася в шести покоях, викладених кахлем і покритих гумою. Амбулаторія мала велику почекальню для хворих. Кабінети лікарні та амбулаторії з'єднувалися телефонним зв'язком. Електричним ліфтом хворі перевозилися до потрібного відділення або до лекційного залу. Вже в 1925р. лекційний зал був ґрунтовно оновлений: був встановлений телефонендоскоп, що передавав звук на відстань; професор читав лекцію в залі, а хтось із асистентів демонстрував слухачам різні нормальні чи патологічні шуми, прикладаючи фонендоскоп до тіла пацієнта. Цей телефонендоскоп був винаходом і сконструйований саме лікарями Львівської Клініки. Як вже говорилося вище - наука, дослідження, винаходи - це в Клініці було святе. Для цього Клініка мала всі умови: сучасне обладнання; бібліотека налічувала 636 медичних праць, часописів, що охоплювали всі розділи внутрішніх хвороб. Від 1920 до 1937 р. лікарями-клініцистами опубліковано 209 наукових праць. Основні напрямки досліджень стосувалися захворювань крові та органів кровотворення, лікуванню захворювань шлунка, сепсису і, звичайно, велика увага - питанням туберкульозу.

При вул. Піярів,6 (тепер вул. Некрасова), біля відділення фізіотерапії був створений протитуберкульозний заклад, оснащений двома рентгенівськими апаратами, з них один - пересувний для обстежень населення. Перед 1937р. було організовано так звану Рухому Протитуберкульозну Колону, що складалася із спеціалістів, котрі систематично обстежували людей в селах і на окремих заводах для виявлення захворювання на туберкульоз.

В 1937 р. створено протираковий університетський центр, для чого було закуплено 350 мг радію. Цей центр був відомим на всій території Галичини та за її межами. Почесне звання *Veniam legendi* в сфері патології і терапії отримав Ян Грек, а в сфері радіології Вітольд Грабовскі.

Стара плеяда професорів Клініки, заклавши міцний фундамент традицій справжньої наукової медицини, гордості львівських лікарів, ще працювала до приходу радянської влади і до початку війни в 1941р. Так, наприклад, в знаменитій вже Клініці внутрішніх хвороб було створено кафедру факультетської терапії, якою в перші роки існування Львівського медичного інституту (1939-1941) продовжував керувати професор Р. Ренцкі.

В часи української радянської медицини (та ті, що і в нас ще існують) постали та закарбувалися мені в пам'яті деякі символи розвою цієї медицини. Згадуються 70-80-ті роки минулого століття. Що маю на увазі із тих символів? Ось невеликий їх опис - таких колоритних.

Станок для гоління з лезом «Нева». Використовувався для підготовки до операції. Вже під час гоління можна видавати такий крик, ніби-то операцію вже проводять, причому без анестезії.

Гумові катетери кип'ятили в стерилізаторах на газовій плиті. Іноді перевтомлена медсестра забувала про них і тоді дим спаленої гуми заповнював маніпуляційну кімнату, коридори і навіть палати. Часто це було рано-вранці і слугувало сигналом пожежної тривоги.

Плювальниця - це така скляна банка на 250 мл типу «з-під майонезу» або на 500 мл, зверху прикрита аркушем паперу, газетою, в ліпшому випадку - пластмасовою кришкою.

Клізма (клістир). Процедура виконувалася за допомогою «кружки» Есмарха, але могла бути й інша коновка. Процедура виконувалася на кушетці в тісній кімнатці заставленій відрами, швабрами, відділеною ширмою від туалету. Процедуру клізми, як правило, виконувала санітарка, котра перед тим помила всі підлоги і тому мала на пацієнта всі права; вона заливала в задній прохід стільки води, скільки вважала за потрібне, після чого пацієнт із риком рвав до туалету під сміх інших хворих, котрі там курили або справляли потреби.

Голки та шприци типу «Рекорд» - добрий на той час інструментарій. До них була відповідна інструкція щодо стерилізації. Іноді, при великій кількості процедур і недостатній кількості

інструментів, медсестри дуже порушували методику стерилізації. Один хворий так і сказав медсестрі: «Якщо у мене буде ще один абсцес - то тобі буде процес».

Білизна для пацієнта. Часто це були (і ще є) піжами або халати не за розмірами. Постіль - тонка подушка та ковдра з наволочкою і написом у вигляді візерунків «Мінздрав» (до цього часу існує, завбачливо, на століття вперед нашиті радянською владою). Треба було б внести зміни, наприклад, «Мінздрав предупреждает».

Харчування хворих. Часто для цього існує харчоблок, звідкіля їжа розноситься по різних відділеннях. Ось вони - знамениті символи : два емальованих відра з написами назв відділень; в одному санітарка на 4-й поверх несе суп («первое»), а в другому — «второе».

Один працюючий томограф на весь Львів і всю область, тому що немає...

В аналізах крові - три показники, бо немає... Досить! Цих символів нещасної медицини ще багато.

Можливо, я перебільшую негативні сторони і не кажу про позитиви. Проте, щиро хочу, щоб все це негативне зникло якнайшвидше. Слід повернути престиж і славу українській медичній науці та практиці. Адже, ми вже були в Європі!